

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ США В УКРАЇНІ

У статті розглядаються напрямки використання американського досвіду професійної освіти, які, можуть збагатити теорію і практику підготовки вітчизняних фахівців і сприяти входженню вищої школи України в єдиний світовий освітній простір: зміни в структурі та системі управління вищими навчальними закладами, інтеграція вищої освіти і науки України, запровадження елективної системи навчання, створення сучасної системи профорієнтації та профвідбору студентів, вдосконалення системи кредитних годин. В освітньому просторі України стає очевидною неминучість конструктивного підходу до вирішення проблем оновлення системи вітчизняної освіти, створення умов для рівноправного, повноцінного існування навчальних закладів.

Ключові слова: вища освіта, освітній простір, навчальний заклад, досвід, трансформаційні процеси.

Вступ. Інтеграція України в світовий освітній простір передбачає вивчення зарубіжного досвіду і впровадження найбільш цінних здобутків у вітчизняну систему освіти. Особливо це питання є актуальним сьогодні, коли в системі вищої освіти відбуваються трансформаційні процеси. В цьому плані цікавим, на нашу думку, є американський досвід, оскільки в системі вищої освіти США впродовж останніх десятиріч відбуваються суттєві інституційні перетворення, які варті уваги а також певні риси яких можуть бути використанні в освітньому просторі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти функціонування американської вищої школи досліджувалися вітчизняними вченими: О. Зіноватна, Т. Олендр, О. Коваленко та інші. Водночас, в американській науковій літературі існує низка різних точок зору про характер і наслідки трансформаційних процесів у вищих навчальних закладах США [5,6,7].

Метою статті є розглянути основні напрямки використання американського досвіду та обґрунтувати можливості використання прогресивних ідей у вітчизняному освітньому просторі.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо основні напрямки використання американського досвіду професійної освіти, які, на нашу думку, можуть збагатити теорію і практику підготовки вітчизняних фахівців і сприяти входженню вищої школи України в єдиний світовий освітній простір.

1. Зміни в структурі та системі управління вищими навчальними закладами. Цей напрям передбачає:

- формування нових типів вищих освітніх закладів і форм навчання – дистанційних, віртуальних університетів, кооперованого навчання та ін.;
- зростання частки недержавних вищих навчальних закладів;
- вдосконалення організаційної структури і методів управління вищими навчальними закладами на основі поєднання державного, державно-громадського управління та самоврядування.

Розвиток недержавних вищих навчальних закладів підвищить рівень доступності вищої освіти; забезпечить зниження напруженості на ринку інтелектуальної праці і збереження наукового потенціалу України, особливо системи освіти за рахунок залучення найбільш кваліфікованого викладацького скла-

© Стойка О.Я.

ду; сприятиме адаптації вітчизняної системи освіти до світового досвіду, оскільки недержавні навчальні заклади орієнтовані на гнучке і мобільне реагування на зміни, особливо із застосуванням сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

2. Інтеграція вищої освіти і науки України. Цей напрям передбачає:

- стимулювання розвитку фундаментальних досліджень та інноваційної діяльності;
- залучення викладачів та студентів до науково-дослідної діяльності через формування системи дослідницьких університетів;
- поєднання навчально-наукової та виробничої діяльності, зближенні її з дослідницькими проектами фірм, корпорацій; залученні співробітників цих організацій до участі у вузівських семінарах, конференціях, проектуванні навчальних планів і програм, використанні нових форм промислово-університетського співробітництва.

Прискоренню зазначених інтеграційних процесів сприятиме включення до наукової роботи студентів і аспірантів; формування широкої мережі дослідницьких університетів, тобто таких, які мають вагомий науковий здобутки, проводять дослідницьку та інноваційну діяльність, забезпечують інтеграцію освіти та науки з виробництвом, беруть участь у реалізації міжнародних програм і проектів. Незамінними в цьому процесі є інформаційно-комунікаційні технології, які володіють достатньо широкими можливостями для підвищення якості підготовки кадрів, контролю за ходом навчальної діяльності, її рефлексії та своєчасної корекції. Електронні освітні ресурси та сформоване на їх базі нове інформаційно-освітнє середовище має великий потенціал для розвитку нових наукових концепцій і теорій.

3. Запровадження елективної системи навчання, на нашу думку, є важливим аспектом реформування вищої освіти, оскільки саме вона забезпечує індивідуальні потреби кожного студента. Так, професійно-спрямовані дисципліни орієнтовані, в першу чергу, на підготовку майбутнього спеціаліста до реалізації основних професійних функцій за певним фахом. Елективність передбачає задоволення індивідуальних освітніх інтересів, потреб і схильностей кожного студента. Введення елективних дисциплін до

навчального плану переслідує дві мети. Перша – поглиблення професійної орієнтації студентів. У цьому разі елективний курс є продовженням певної професійно-спрямованої дисципліни. Друга мета – задоволення інтересів слухачів у різних галузях знань, що не мають безпосереднього відношення до обраного фаху. Створюючи таким чином власну освітню програму шляхом вивчення певного набору навчальних дисциплін (професійно-спрямованих, «мейджор») та елективних курсів («майно»), студент має змогу формувати індивідуальну освітню траєкторію (маршрут). Впровадження різноманітних елективних курсів є загальноприйнятною світовою практикою індивідуалізації навчання, що сприяє поліпшенню якості освіти та набуттю освітніх компетентностей.

Перехід вітчизняної вищої школи на міждисциплінарну основу підготовки студентів неминуче викличе структурні зміни в самих ВНЗ – у руйнуванні чітких меж факультетів і кафедр, у створенні нових підрозділів у структурі ВНЗ – міждисциплінарних департаментів, що характеризуються значною гнучкістю і свободою елементів, які до нього входять. Однопрофільні факультети університетів набуватимуть поліпрофільного характеру. Це забезпечить більшу свободу студентам у виборі дисциплін для навчання та багатопрофільної підготовки студентів, більш широку і різнобічну їх освіченості.

4. Створення сучасної системи профорієнтації та профвідбору студентів. Цей напрям може бути реалізований шляхом:

- застосування політики «підтягування» випускників шкіл до рівня вимог вузу у формі знайомства з навчальними програмами вузу, підготовчих курсів, консультацій, лекцій;
- зближення шкільної і вузівської програм, скорочення термінів навчання у вузі або в школі за рахунок узгодженого викладання загальноосвітніх дисциплін, а також ранньої спеціалізації: «раннє зарахування» (Advanced Placement) відразу на II курс вузу, або зарахування до вузу після 10, а не 12 класу школи (Early Admission to College);
- запровадження системи прогнозування майбутньої успішності абітурієнтів;
- функціонування служби профорієнтації в школах;
- вдосконалення системи зарахування у ВНЗ, яка передбачає застосування не лише тестів множинного вибору, але й інших методик, які допускають демонстрацію знань у вільній, нестандартизованій формі та надають можливість прояву індивідуальних особливостей і творчого розвитку абітурієнтів.

5. Вдосконалення системи кредитних годин:

- застосування кредитних годин як універсальної одиниці виміру трудомісткості навчальної діяльності слухачів вузів;
- розрахунок навантаження викладачів;
- використання кредитів у процесі академічної мобільності викладачів і студентів.

За останні роки у вітчизняній практиці широко застосовуються кредитні одиниці як характеристики навчального навантаження студентів. Вони відображають кількість роботи, якої вимагає кожен блок курсу відносно загальної кількості, необхідної для

завершення повного року академічного навчання у закладі, тобто лекції, практичні роботи, семінари, консультації, виробничу практику, самостійну роботу.

Однак, на нашу думку, систему кредитних годин варто модифікувати (як це відбувається у вузах США) з метою її пристосування до вимірювання результатів навчання, а не часу, витраченого на виконання навчальних завдань. Так, наприклад, студентам присвоюються кредити – різних рівнів за один і той же навчальний курс в залежності від виду їх навчальної діяльності. Скажімо, студент може отримати декілька кредитів за відвідування лекцій і складений іспит з навчального курсу. Але якщо крім основної навчальної діяльності, студент виконує й громадські обов'язки або займається науковою роботою, то кількість присвоєних йому кредитів збільшується. Інший підхід базується на результатах навчання: для отримання відповідної кількості кредитних годин студенти повинні оволодіти набором встановлених університетом компетенцій.

На сьогодні в Україні академічна мобільність є достатньо новим явищем. Це, відповідно, зумовлює певні труднощі в управлінні даним процесом. Однією з інноваційних форм перенесення академічних кредитів є блочний трансфер кредитів. Блочний трансфер використовується вже протягом декількох десятиліть у вищій школі США і демонструє свою ефективність. На нашу думку, така система перенесення кредитів може бути використана й у вітчизняній практиці. Окрім цього, щоб спростити процес академічної мобільності викладачів і студентів застосує на увагу створення спеціального Комітету з мобільності (у США такий комітет працює з 1998 року). До основних завдань Комітету належить розробка гнучких та ефективних інноваційних форм і моделей академічної мобільності та їх реалізація.

Разом з тим, фахівцям варто звернути увагу також і на негативні аспекти вищої школи США з метою недопущення їх в українських умовах: неоднорідність системи вузів з різкими відмінностями в якості пропонованої освіти; значне скорочення фундаментальних дисциплін та їх теоретичного обсягу за для збільшення кількості спеціальних предметів; зменшення випуску окремих категорій фахівців, необхідних для ефективного функціонування не тільки економіки, а й суспільства в цілому; перетворення системи вищої освіти у сферу ринкової економіки; постійне зростання вартості вищої освіти.

Таким чином, викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки**, що в освітньому просторі України стає очевидною неминучість конструктивного підходу до вирішення проблем оновлення системи вітчизняної освіти, створення умов для рівноправного, повноцінного існування навчальних закладів різних організаційно-правових форм відповідно до нових вимог ринку, різноманітних навчальних програм, фінансових освітніх можливостей та ін. Все це повинно створити передумови для прогресу вітчизняної системи освіти, для виходу на новий рівень її якості. Цьому неодмінно сприятиме грамотне використання досвіду США у цій сфері.

Список використаної літератури

1. Зіноватна О. М. Вища освіта у США: навчальний компонент у магістерських програмах різного типу / О.М.Зіноватна // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». – 2009. – №163. – С.82-86
2. Коваленко О.Ю. Структура системи освіти США / О.Ю.Коваленко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах. Зб. наук. праць. – 2009. – №9. – С.172-177
3. Олендр Т.М. Програми підготовки студентів природничих спеціальностей, що здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра у США й Україні: порівняльний аспект / Т.М.Олендр // Вісник Черкаського університету: Серія «Педагогічні науки», Вип. 147. – 2012. – С.32-38
4. Шаран Р. Етапи розвитку дистанційної освіти у США / Р.Шаран // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – №2. – С.34-42
5. Duderstadt J.J. A University for the 21st Century / J.J.Duderstadt. – Ann Arbor, MI: Univ. of Michigan press, 2000. – 358 p.
6. Renner R. Higher Ed. Inc.: The rise of the For-Profit University / R.Renner // The Journal of Higher Education. – 2003. – 74 (1). – P.108-111
7. Smith V. New Dimensions for General Education / V.Smith // Higher Learning in America, 1980-2000 / Ed. by Levine A. – Baltimore: John Hopkins Univ. Press, 1994. – 244 p.

Стаття надійшла до редакції 5.05.2016 р.

Стойка Олеся

кандидат педагогических наук,
доцент кафедры иностранных языков,
Государственное высшее учебное заведение
«Ужгородский национальный университет», Ужгород, Украина

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОПЫТА ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ США В УКРАИНЕ

В статье рассматриваются следующие направления использования американского опыта профессионального образования: изменения в структуре и системе управления высшими учебными заведениями, интеграция высшего образования и науки Украины, введение элективной системы обучения, создание современной системы профориентации и профотбора студентов, совершенствование системы кредитных часов. В образовательном пространстве Украины становится очевидной неизбежность конструктивного подхода к решению проблем обновления системы отечественного образования, создание условий для равноправного, полноценного существования учебных заведений.

Ключевые слова: высшее образование, образовательное пространство, учебное заведение, опыт, трансформационные процессы.

Stoyka Olesya

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D.
Department of Foreign Languages
State Higher Educational Establishment
«Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

THE POSSIBILITIES OF EXPERIENCE USAGE OF THE USA HIGHER EDUCATION FUNCTIONING IN UKRAINE

This article considers the following directions of the American experience of education which can enrich the theory and practice of training national experts and provide an opportunity for Ukraine to enter into a single global educational environment. The following directions are highlighted in the article: changes in the structure and the management of higher educational institutions, integration of higher education and science of Ukraine, introduction of elective training system, the establishment of a modern system of professional selection of students, improved system of credit units. The following conclusion have been made that the system of education of Ukraine is on the way of updating. The conditions for equal and normal functioning of educational institutions of different legal forms in accordance with the new requirements of the market, various training programs, financial and other educational opportunities are being created. All this factors should create the conditions for progress of the national system of education to reach a new level of quality.

Key words: higher education, system of education, higher educational institution, experience, transformation processes.